

Notitie ‘voorkomen jeugdzorg’, voorbereiding dialoogsessie gemeenteraad Groningen Cosis, 26 februari 2025

De huidige aanpak en visie

1. Welke preventieve initiatieven of programma's voert uw organisatie momenteel uit om kinderen en jongeren buiten de jeugdzorg te houden?

Op allerlei plekken brengen we zorgexpertise naar het gewone leven/de pedagogische basis, in plaats van zelf zorg uit te voeren. Door bijvoorbeeld het onderwijs, de kinderopvang of sociale teams te versterken, kan men daar kinderen of gezinnen adequaat ondersteunen en is (gespecialiseerde) jeugdhulp niet nodig of minder lang nodig. Hierin nemen we verschillende initiatieven:

- Zorgexpertise toevoegen aan kinderopvang/BSO (waardoor kinderen niet naar gespecialiseerde duurdere opvang hoeven of gebruik maken van jeugdwetproducten, kinderopvangmedewerkers versterkt worden om goed met deze kinderen om te gaan en kinderen onderdeel zijn van het gewone leven). Bv. met Van Lieflandschool/De Wingerd.
- Ambulante ondersteuning of expertise binnen sociale teams aanbieden of gezamenlijk naar casuïstiek kijken: zo ligt er een voorstel om bij aanmeldingen van jonge kinderen bij specialistische zorgorganisaties, eerst met partners te bekijken of er alternatieven zijn.
- Ambulante specialistische ondersteuning in het onderwijs aanbieden (leerkrachten en leerlingen ondersteunen, uitval leerlingen of zwaardere ondersteuning voorkomen). Bv. project thuiszitters terug naar school begeleiden. Of verkenning dagbestedingsmogelijkheden (i.c.m. volwassenenzorg) voor jongeren die tijdelijk niet naar school kunnen.
- Gemengde onderwijs-zorg groepen in het onderwijs (waarmee we langdurige en zwaardere jeugdhulp als in dagbehandeling willen voorkomen, inclusie willen bevorderen en onderwijs (duurzaam) willen versterken zodat leerlingen die nu (dreigen te) uitvallen/geen onderwijsperspectief hebben, toch naar school gaan).

Ook ontwikkelen we vanuit het principe ‘zo thuis mogelijk’ ons zorgaanbod (door):

- Logeeraanbod voor kinderen (t.b.v. langer thuis blijven wonen en ontlasting ouders).
- Ambulante gezinsondersteuning en -behandeling, zodat kinderen thuis kunnen blijven wonen, dan wel ouders voldoende pedagogische kracht ontwikkelen om zonder hulp verder te kunnen.
- Ondersteunen Gezinshuizen, waardoor kinderen geen gebruik hoeven te maken van residentiële woonvormen.
- Behandelingen vanuit Cosis Poli aan kinderen/ouders, waardoor zij thuis kunnen blijven wonen, problemen niet verder escaleren/zwaardere ondersteuning nodig is.

Daarnaast werken wij vanuit een preventief klimaat binnen ons aanbod vanuit het gedachtengoed van positieve gezondheid. Dit varieert van aandacht hebben voor een zinvolle dagbesteding, sociale contacten, tot gezond zijn als in bewegen, voeding, stress reduceren en leren hanteren etc.

2. Hoe ziet uw organisatie de rol van basisjeugdzorg in het voorkomen van escalaties bij gezinnen of jongeren?
- Net als bij andere jeugdhulpaanbieders: signaleren en waar nodig regie nemen. Waar andere aanbieders bij de casus betrokken zijn, o.b.v. maatwerk kijken wie het beste regie kan nemen.
 - Basisjeugdzorg is ‘dichterbij’. En kan daarom samen met WIJ- wellicht vroegtijdiger en pro-actiever signaleren/ingrijpen in situaties waar geen hulp betrokken is dan andere aanbieders. Bijvoorbeeld in de wijk/op school. Van belang is om daarbij goed in te schatten wat nodig is en dat te organiseren en niet vanzelfsprekendheid eerst basisjeugdhulp in te zetten. Uit onderzoek en ervaring weten we namelijk, dat aanbieders van lichte jeugdhulp kinderen soms te lang ‘vasthouden’ en eerst lichte en dan pas zwaardere hulp bieden niet altijd effectief is.

- Daarbij vragen wij ons af of het effectief is om basisjeugdhulp, net als casemanagers van WIJ een 'vaste' regierol te geven in casuïstiek. Ondermeer, omdat basisjeugdhulp niet alle expertise in huis kan hebben en regie een complex vraagstuk is dat niet enkel opgelost wordt door het bij een andere partij te beleggen. En omdat de huidige scheiding tussen uitvoerder en casemanager toegang ook werkt. Basisjeugdhulp kan in ieder geval iets betekenen in het beter regie voeren in geval van escalatie en het benutten van de verklarende analyse.
3. Wat is volgens u de meest effectieve aanpak om problemen vroeg te signaleren en interventies tijdig in te zetten?
- Investeren in vermogen van brede pedagogische basis om problematiek te herkennen en adresseren (van verloskundigen tot huisartsen en sportbegeleiders). Onder meer als het gaat om LVB. Dit wordt vaak niet onderkend. In het bijzonder school en kinderopvang. Kinderen brengen daar immers veel tijd door. Door bijvoorbeeld inzet van een brugfunctionaris die zelf ook ondersteuning biedt. Of, waar veel zorgvragen zijn zorg in school positioneren.
 - Daarbij zorgen voor korte lijn tussen deze pedagogische basis en lokaal (WIJ) team of zorg in de pedagogische basis. Zodat kinderen en medewerkers ondersteund worden, waar nodig WIJ van medewerkers kan overpakken, en medewerkers meer deskundigheid ontwikkelen.
 - Goede diagnostiek/een goed beeld van wat werkt voor een kind of gezin. Met een goede analyse (m.b.v. de verklarende analyse en/of gedachtengoed instituut publieke waarden) ook kijken naar welke vragen (bv. armoede of huisvesting) eerst opgepakt moeten worden. En zorgen voor een goede match met breed (passend) aanbod.
 - In dit kader werken met een (regionaal) team waarin brede (specialistische) expertise aanwezig is en snel geschakeld kan worden.
4. Welke waarde hecht uw organisatie aan samenwerking met andere ketenpartners binnen dit domein?

Alleen samen lukt het ons om tot een beter en ander werkend landschap te komen dat past bij wat kinderen en ouders nodig hebben en met minder geld en personeel. Dit is de succesfactor. We moeten elkaar kennen, begrijpen, het grote en kleine plaatje kunnen over- en doorzien en vandaaruit elkaar vinden in samen doen. Dat vraagt van alle partijen om het bredere perspectief te willen en kunnen zien en om over de eigen koker heen te werken.

Wensen en toekomstperspectieven

5. Wat zijn uw wensen voor de toekomst op het gebied van preventie en basisjeugdhulp in Groningen, zowel lokaal als regionaal?
- Een veel sterkere verbinding tussen onderwijs en (basis)jeugdhulp en ontschotten. Een dekkend onderwijs- (en kinderopvang) en zorgaanbod in hetzelfde gebouw. Het samenwerkingsverband Passend onderwijs/onderwijshuisvesting gemeente heeft hierin een rol, maar dit blijft weerbarstig vorm te geven. Graag kijken we gezamenlijk naar welke stappen we wel kunnen zetten in het ontschotten, geven de wettelijke kaders van de IGJ, onderwijsinspectie en toezicht op de kinderopvang.
 - Een regionaal expertiseteam als flexibele schil om de basisjeugdhulp heen.
 - Behandelinzet toevoegen aan lichtere zorgvormen, vanuit Cosis en andere partners. Waardoor er genoeg passende 'omgevingen' zijn die recht doen aan (de hulpvraag van) kinderen, waar zij anders op zwaardere specialistische hulp zouden zijn aangewezen. Denk aan lichte/kleinschalige vormen van dagbesteding, zorgboerderijen en woonvoorzieningen.

6. Welke ontwikkelingen binnen de jeugdzorg zouden volgens u de hoogste prioriteit moeten krijgen om de instroom te beperken?
 - Versterken pedagogische basis, vooral onderwijs en kinderopvang.
 - De vrijstelling van de leerplicht en toelatingsverklaring voor het speciaal onderwijs beter monitoren en speerpunt maken in het Thuiszitterspact.
 - Niet alleen focussen op beperken instroom, maar ook op beperken doorstroom (zorgen dat kinderen/ouders zoveel mogelijk in 1x passende hulp ontvangen en niet per definitie volgendelijk. Door goede analyse aan de voorkant, zorgen voor passend aanbod bij vragen en goede matching tussen vraag en aanbod.
 - Zorgen voor een systeem van inkoop/regels dat het makkelijker/mogelijk maakt om vanuit wat het kind/gezin nodig heeft (preventief slim) te handelen en schotten slechten.
7. Waar ziet u kansen voor innovatie binnen preventie en jeugdzorg, bijvoorbeeld door technologie of nieuwe samenwerkingsmodellen?
 - Inzet van digitale hulpmiddelen en zorgtechnologie (preventief en hulp laagdrempeliger maken, waardoor eerder hulp). Denk aan digitale ondersteuning of hulp, meer zelforganisatie, inzet robots, wearables etc.
 - Andere inkoopmodellen dan op basis van marktdenken. Meer coöperatieve netwerken bv.
 - Versterken partnerschap tussen gemeenten en aanbieders en tussen beleid en uitvoering (meer vanuit de praktijk ontwikkelen en transformeren).
 - Versterken regie op transformatie door gemeenten/meer procesexpertise in hoe je dat doet.

Uitdagingen en verbeteringen

8. Welke obstakels ervaart uw organisatie bij het realiseren van preventie en vroegsignalering?
 - Onvoldoende durf en comfort om te doen wat nodig is en buiten de kaders te treden (o.a. door te veel en verschillende (wettelijke) kaders, verschillende vereisten van betrokken inspecties en angst om op de professionaliteit afgerekend te worden).
 - Perverse prikkels P*Q/geen financiering.
 - Geschot landschap en regels en systemen die dit in de weg staan.
 - Handelingsverlegenheid bij signaleren (onvoldoende kennis, of belemmeringen op basis van signalen te acteren, en dat niet (kunnen) overbruggen).
 - Preventie is moeilijk aantoonbaar in termen van wat het kost en wat het oplevert.
9. Waar wordt u blij van en waar krijgt u als organisatie buikpijn van?

Blij

- Een kind of ouders die zich gezien en begrepen voelen en (op)bloeien (bijvoorbeeld dat het lukt om weer naar school te gaan of voor veiligheid in het gezin te zorgen).
- Een kind dat in staat wordt gesteld om onderdeel te zijn van het gewone leven (inclusie) (bv een kind dat van dagbehandeling in KDC duurzaam in een onderwijs-zorg klas mee kan doen of een kind dat het wel redt op school door ambulante begeleiding op school).
- Inzet op oplossingen, concrete stappen zetten op weg naar resultaat en ruimte hebben voor onderzoekend/experimenterend leren/ontwikkelen (bv; samen met een collega aanbieder afspreken om samen te kijken naar hoe we elkaars puzzelkinderen het beste kunnen helpen).
- Samen echt de goede dingen (goed) doen; bv. samen met school en gemeente ons door de taaie materie van NSO-plus worstelen en dat het dan lukt om een reguliere kinderopvang toegankelijk te maken voor kinderen die voorheen aangewezen waren op enkel jeugdhulp.

Buikpijn

- De weerbaarheid van (de noodzaak tot) transformeren en hoe dat voor elkaar te krijgen. We hebben het nu al lange tijd over waar we heen willen, maar hoe komen we daar en hoe zetten we fundamentele stappen met elkaar?
- De complexiteit en regeldruk die ontstaat door de dynamiek en verschillen in koers en werkwijzen bij veel verschillende gemeenten/toegangen, naast de dynamiek/werkwijze van 1 inkoopregio en jeugdhulpregio. Graag zouden we meer standaardisatie/uniformering zien.
- Kinderen die dagbehandeling niet meer of minder nodig hebben, door kunnen stromen naar (speciaal) onderwijs, maar dat dit niet lukt omdat onderwijs geen plek heeft (vol verklaring).
- Onzekerheid over kunnen blijven inzetten van expertise voor kinderen die dat nodig hebben door rol basisjeugdhulp. Het helpt als helderder wordt wat basisjeugdhulp inhoudt en betekent en waar het begint en ophoudt. En dat ook hier op provinciaal niveau meer eenduidigheid is.

10. Hoe gaan jullie om met de schaarste aan personeel en financiële middelen, en wat zou hierbij een gezamenlijke oplossing kunnen zijn?

- Normaliseren/inclusie: inzet op 'zo gewoon mogelijk', meer inzet door het netwerk en de pedagogische basis, minder door de zorg. Zodat minder zorggeld besteed wordt.
- Inzet op zorgtechnologie en digitalisering (bv. spraak gestuurd rapporteren) en vereenvoudiging/efficiëntie in/van processen en minder administratieve belasting. Zodat met minder personeel hetzelfde of meer bereikt kan worden.
- Een aantrekkelijke en gezonde werkomgeving bieden voor medewerkers, waarin zij duurzaam inzetbaar zijn. Overigens zien we dat lonen stijgen, en daarmee ook kostprijzen, waardoor de schaarste in personeel en financiën negatief op elkaar ingrijpen.
- Samenwerken met partners; samen meer met minder kunnen doen.
- Meer focus aanbrengen in wat echt nodig is en werkt en andere dingen niet doen.

Visie en samenwerking

11. Wat is de visie van uw organisatie op preventie als kern van jeugdzorg, en hoe vertaalt u dat naar uw dagelijkse praktijk?

Deze vraag hebben we grotendeels al beantwoord. In onze dagelijkse praktijk en ontwikkeling van ons aanbod vertalen wij dit naar "zo gewoon mogelijk". Door bijvoorbeeld ontwikkeling van specialistische begeleiding in het onderwijs of kinderopvang. En door in de uitvoering vanuit dit uitgangspunt te werken: wat kunnen kinderen of ouders of anderen (zelf) doen, en wat moeten/kunnen wij daaraan toevoegen, wat is 'normaal' en wat wijkt af en moet op ingegrepen worden.

12. Hoe gaat uw organisatie om met de spanning tussen het financieel model (meer cliënten betekent meer budget) en de wens om preventief te werken?

Wij zien graag en experimenteren in het klein met meer collectief gefinancierde voorzieningen (via lumpsum) en een afbouw van individuele maatwerkvoorzieningen. Dat biedt voordelen voor zowel kind/ouders, financier en aanbieder (dit is goedkoper en biedt de aanbieder meer stabiliteit/continuïteit en het kind meer 'gewoon leven'). Daarmee worden de perverse prikkels die u beschrijft voorkomen.

Het is wenselijk tot inkoop/financieringsconstructies te komen voor preventieve inzet. Dat maakt werken vanuit wat er nodig is en alleen expertise toevoegen aan anderen of het proces mogelijk. Denk aan consultatieproducten of financiering van een regionaal expertiseteam.

13. Hoe kijkt uw organisatie verder dan het eigen belang en werkt u actief samen in de keten?

Zie antwoord op vraag 1, 3 en 4

14. Welke rol ziet u voor uw organisatie in een gezamenlijke visie op preventie en jeugdzorg?

We dragen graag actief bij aan het scherpen van de bestaande visie op preventie in brede zin des woords (dus niet alleen voorkomen van jeugdhulp, maar ook voorkomen van onnodige inzet van jeugdhulp en vormgeven aan zo gewoon en thuis mogelijk). Tegelijkertijd denken wij dat inzet op het verwezenlijken van de visie meer oplevert dan (langdurige) inzet op visieontwikkeling zelf. Wij nemen eigenaarschap in het handen en voeten geven van de visie in het brede zorglandschap en in eigen uitvoering. En verbinden ook actief anderen aan de visie of aan elkaar. Dit doen we vanuit onze expertise als (hoog)specialistische aanbieder. Het helpt als de gemeente of RIGG hier regie op voert.

Doelen en lange termijn

15. Waar zouden we als regio over vijf jaar willen staan op het gebied van preventie en basisjeugdzorg?

Jeugdwet en (speciaal) onderwijs zijn innig met elkaar verweven in beleid, uitvoering, sturing en systeemwereld. In elke school is een bijpassende vorm van zorg aanwezig. Gebouwen zijn hier geschikt voor (gemaakt). Zorg in een zorginstelling is verminderd. Meer kinderen nemen gewoon en duurzaam deel aan onderwijs (inclusief onderwijs). En hetzelfde, maar dan voor kinderopvang!

16. Welke concrete stappen kunnen wij samen nemen om dat doel te bereiken?

- Betere randvoorwaarden scheppen om dit gemakkelijker te maken. Zoals (manier van) contractering en financiering die manier van werken die we voorstaan ondersteunt en niet leidend is. Meer collectieve dan individuele financiering van voorzieningen door lumpsum voor zorg in school. Duidelijke richtinggevende kaders (gedragen door het veld) of capaciteit voor procesregie door gemeente in bijeenbrengen partners/bewerkstelligen van transformatie.
- Vandaar uit ruimte geven en gezamenlijk bewaken: meer samen doen, meer strategisch partnerschap, meer al doende denken en maken. Daarvoor processen ontwerpen (ander resultaat vraagt om andere aanpak; als je doet wat je deed krijg je wat je kreeg).

17. Hoe zorgen we ervoor dat kinderen, jongeren en hun gezinnen structureel sterker worden, zodat ze geen langdurige zorg nodig hebben?

- Positieve omgeving creëren in de pedagogische basis; van betekenisvolle relaties met mensen die zij daarin tegenkomen, en buddy's, steungezinnen en dergelijke, tot aan verdragen dat kinderen of ouders soms misstapen of een omweg maken net zoals wij allemaal en dat niet problematiseren maar helpen om een vervolgstap te zetten en hun eigen weg te vinden/maken, tot aan focussen op wat goed is en werkt en niet op wat niet goed is en niet goed werkt (bij iemand). Daarbij hebben we ons ook te realiseren dat niet iedereen (continu) zonder (langdurige) zorg zal kunnen.
- Indirect – belangrijke randvoorwaarde om dit mogelijk te maken: door preventie een aantrekkelijke keuze te maken voor zowel de gemeente als partijen in het veld, zowel in beleid als uitvoering. Dus de juiste financiële prikkels, passende wijze van contracteren en financieren en comfort geven in het bewegen naar de voorkant. Meer collectief (kunnen) organiseren en financieren in plaats van individueel (maatwerk).

Samenhang van ontwikkelingen

18. Hoe ziet de samenhang tussen verschillende maatschappelijke ontwikkelingen (zoals armoede, onderwijsachterstanden en mentale gezondheid) en de uitdagingen binnen jeugdzorg er uit?

- Verbinding onderwijs-jeugdhulp is voorwaarde voor goede jeugdhulp. Die is nog onvoldoende. En er zijn te veel schotten.
- Hulp heeft geen/weinig zin als niet aan basisvoorwaarden wordt voldaan. Armoede belemmert ontwikkeling van een kind en zorgt er voor dat hulp niet effectief is. Dit vraagt meer aandacht.
- Het maatschappelijke perspectief op wat normaal is moet verruimd worden.

19. Welke strategieën gebruikt uw organisatie om met deze complexe vraagstukken om te gaan?

- (Pro)actief samenwerking zoeken in het klein en groot en partijen met elkaar verbinden (bv: onlangs voor jeugdregio met RIGG bijeenkomsten georganiseerd ter voorkoming dat groep LVB'ers met (multi) complexe hulpvraag tussen wal en schip valt/voorkomen dat deze kinderen opgroeien tot jongeren met multi-complexe hulpvraag).
- Participeren in landelijke, regionale en lokale netwerken gericht op ontwikkelen allerlei vormen van preventie. Daarbij inzetten op in 'klein' doen/experimenteren en dan verbreden.
- Inzetten op vaker/beter vroegtijdig onderkennen van een LVB.
- Cultuur creëren in- en extern van leren en experimenteren en verbeteren; minder eerst denken dan doen, maar denken en doen tegelijkertijd, stap voor stap maken/ontwikkelen. Daarbij ook de opbrengsten van experimenten monitoren en (effectiviteit) onderzoeken.
- Actief bijdragen aan 'zo thuis mogelijk'; ontwikkeling omvormen verblijf Jeugdzorg plus, gezinshuizen, ouder- en kindhuizen.

20. Van welke inspirerende voorbeelden of aanpakken uit andere regio's kunnen wij als Groningen leren?

- In aantal regio's zijn good practises op het gebied van onderwijs of kinderopvang en zorg. Hier gebruik van maken. Zoals Kindcentrum Borgele in Deventer, (gespecialiseerd) onderwijs in Hogeveen, scholen met samen naar school klassen of ambulante ondersteuning van Cosis in school gemeente het Hoogeland of andere initiatieven in Groningen/Drenthe waar we bij betrokken zijn.
- JEP
- Reizend specialistisch team Drenthe; voorkomen van door- of uitplaatsing van jeugdigen door vorming van een team met verschillende expertise van diverse aanbieders
- Indicatievrije aanbieders van jeugdhulp

21. Welke rol zou de WIJ-organisatie kunnen spelen om samenwerking in de keten verder te versterken?

- Procesregie in (complexe) casuïstiek waar meerdere partijen betrokken zijn. Daarbij doorzettingskracht hebben in lerend en getransformeerd handelen en organiseren
- WIJ heeft overzicht op de vraag van jeugdigen en gezinnen, op (werking en aanbod van) het hulpaanbod en de match daartussen. Dat inzicht gebruiken om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Zowel in de alledaagse praktijk, als in beleidsvorming.

Tenslotte: waar verdieping of toelichting nodig is, gaan we ook naast de dialoogsessie graag in gesprek, en laten we ons graag uitnodigen!